

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

١٤٢٨٢٥

دانشگاه شاهرود

دانشکده هنر

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته نقاشی

عنوان پایان نامه: بازتاب عناصر تصویری و فرهنگی ایرانی در نقاشی های

کودکان ۵ تا ۸ سال خارجی مقیم ایران

عنوان پروژه عملی: انسان و زندگی

استاد راهنما: آقای محسن مرائی

استاد مشاور: آقای کاظم چلیپا

۱۶ / ۱۲ / ۱۳۸۸

نام دانشجو: زهرا میرباقری

کتابخانه موزه هنر
شاهرود

شهریور ۱۳۸۸

۱۳۲۵۶۵

به نام خدا

تمامی حقوق مادی و معنوی این پایان نامه تحصیلی متعلق به دانشگاه شاهد است و هر گونه نقل مطالب با ذکر نام دانشگاه شاهد، نام استاد راهنما و دانشجو بلامانع است. دانشجویان در صورتی می توانند نسبت به چاپ مقاله مستخرج از پایان نامه خود اقدام کنند که مقاله مورد تأیید استاد راهنما قرار گرفته باشد. همچنین به هنگام چاپ مقاله ذکر نام استاد راهنما ضروری است. عدم رعایت موارد فوق موجب پیگرد قانونی است.

«معاون آموزشی و تحصیلات

تکمیلی»

دانشگاه شاهرود

دانشکده هنر

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته نقاشی

عنوان پایان نامه: بازتاب عناصر تصویری و فرهنگی ایرانی در نقاشی های

کودکان ۵ تا ۸ سال خارجی مقیم ایران

عنوان پروژه عملی: انسان و زندگی

استاد راهنما: آقای محسن مرایی

استاد مشاور: آقای کاظم چلیپا

نام دانشجو: زهرا میرباقری

شهریور ۱۳۸۸

تاریخ ۱۳۷۱/۱۱/۱۸
شماره ۲۲۸
پیوست

صورتجلسه دفاع

رساله نظری: بازتاب عناصر تصویری و فرهنگی ایرانی در نقاشی های کودکان ۸-۵ ساله خارجی مقیم ایران
پروژه عملی: انسان و زندگی

مربوط به خانم/ آقا زهرا میر باقری رشته نقاشی در تاریخ برگزار و
نمره رساله ۱۷، پروژه عملی ۱۸ و میانگین آن به عدد ۱۷٫۹٪ و
به حروف هفده و نهم اعلام می گردد.

اعضای هیات داوران

امضاء
امضاء

امضاء
۲۴/۱۱/۷۱

امضاء
امضاء

۱- آقای محسن مرادی

۲- دکتر کاظم چلیپا

۳- آقای عبدالرضا چاری

۴- آقای دکتر عبدالعظیم کریمی

۵- آقای دکتر علی اصغر شیرازی

مدیر گروه رشته نقاشی

نام و نام خانوادگی: محمد علی امضاء:

محمد علی امضاء

دانشکده هنر دانشگاه شاهد

چکیده پایان‌نامه

عنوان پایان‌نامه: بازتاب عناصر تصویری و فرهنگی ایرانی در نقاشی‌های کودکان ۵ تا ۸ سال خارجی مقیم ایران

استاد راهنما: آقای محسن مرائی

استاد مشاور: آقای کاظم چلیپا

نام دانشجو: زهرا میرباقری

شماره دانشجویی: ۸۵۷۴۹۵۰۰۴

رشته: نقاشی

چکیده:

این تحقیق به دنبال بازتاب تاثیر عناصر تصویری و فرهنگی ایرانی روی کودکان خارجی ۵-۸ سال مقیم ایران بود. زندگی در هر محیط و جامعه‌ای تاثیرات ناخودآگان روی آثار کودکان خارجی مقیم آن کشور دارد با توجه به مسایل آموزشی، محیط وراثت، خانواده، درک و شعور کودک، کارکرد زبان، همسالان کودک، معلم و رسانه‌ها که تاثیر بسزایی در این تاثیر گذاری دارند، می توان بازتاب عناصر تصویری و فرهنگی را بررسی کرد.

روش گردآوری اطلاعات میدانی- کتابخانه‌ای و جامعه آماری ۲۰ نفر از دانش آموزان ۵-۸ ساله خارجی مقیم ایران که در مجتمع بین‌الملل دختران تهران تحصیل می‌کردند بود. این پایان نامه در ۴ فصل ارائه گردید. فصل اول: ویژگی نقاشی کودکان ۵-۸ سال فصل دوم: عوامل تاثیر گذار روی نقاشی کودک فصل سوم: بررسی عناصر برگرفته از فرهنگ ایرانی در ۲۰ نمونه از نقاشی‌های کودکان خارجی مقیم، ایران فصل چهارم: یافته‌ها و نتیجه‌گیری است.

نتیجه‌ای که از این تحقیق به دست آمد این گونه بود که بازتاب عناصر تصویری فرهنگی روی کودکان خارجی ۵-۸ سال مقیم ایران قابل ذکر نبوده است و تحت شرایط خاص (درک و شعور، کارکرد کامل زبان، همسالان، معلم، ارتباط کامل با محیط و رسانه‌ها)، محیط می‌تواند روی کودکان موثر باشد که بتوانند بازتاب آموزش و محیط زندگی‌شان را در نقاشی‌ها منعکس کنند.

واژگان کلیدی:

کودک، نقاشی، فرهنگ، محیط.

تاریخ ۱۳۸۲/۷/۱۲
امضاء

	<u>فهرست مطالب</u>
الف	چکیده
ب	فهرست مطالب
ت	پیشگفتار
۱	مقدمه
۲	کلیات تحقیق
۱۰	فصل اول: ویژگی نقاشی کودکان ۵-۸ سال
۱۱	ویژگی های نقاشی کودکان از دیدگاه لوکه
۱۷	بررسی عناصر مشترک در آثار کودکان ۵-۸ سال
۲۸	فصل دوم: عوامل تاثیر گذار روی نقاشی کودک
۳۹	کودک و نقاشی
۳۹	ضرورت نقاشی در زندگی کودک
۴۶	چه عواملی روی نقاشی کودک تاثیر دارند
۵۱	مراحل و موارد مهم در تعبیر و تفسیر
۵۷	مشخصات نقاشی کودکان
۶۵	فصل سوم: بررسی عناصر برگرفته از فرهنگ ایرانی در ۲۰ نمونه از نقاشی های کودکان خارجی مقیم ایران
۱۵۵	فصل چهارم: یافته ها و نتیجه گیری
۱۵۹	فهرست منابع
۱۶۰	فهرست تصاویر
۱۶۱	فهرست جداول
۱۶۲	ضمائم
۱۶۵	گزارش کار عملی

پیشگفتار

امروزه نقاشی کودکان و مسائل مربوط به آن، جایگاه و کارکرد بالایی در جامعه پیدا کرده است. افزایش روز افزون شمار روانشناسان و خواستاران هنر و گسترش دامنه مناسب، به طبع نیازهای معرفتی، گوناگونی را در مورد نقاشی کودکان، بوجود آورده است که متأسفانه غالباً بی پاسخ مانده اند. به خصوص در عرصه های آموزش و پرورش، تحقیق پیرامون موضوع تاثیر عناصر فرهنگی روی نقاشی دانش آموزان خارجی ۵ تا ۸ ساله از آن جهت جالب بود که تا قبل از آن تصور می شد که نقاشی کودکان خارجی در هر مقطع سنی در مقایسه با کودکان ایرانی، از هر جهت متفاوت باشد. عرصه تحقیق روی نقاشی کودکان، بسیار گسترده تر از آن است که بتوان در غالب یک پژوهش به آن پرداخت؛ به ویژه که این موضوع، کمی جزئی تر شده و به نقاشی کودکان خارجی بپردازد.

شالوده ذاتی همه کودکان به هم شباهت دارد و تربیت و پژوهش در محیط است که موجبات گوناگونی آنها را فراهم می کند. وسعت و گوناگونی پرداختن به این موضوع، محدودیت عمل و گزینش بخشی از آن را می طلبد.

از عوامل تاثیرگذار روی نقاشی کودکان، می توان به موارد بسیاری اشاره کرد ولی کلی فکر کردن به آن ما را ملزوم به رعایت حدود می کند. چه بسا گوناگونی فرهنگی بطور کامل و در نظر داشتن آنها جهت قضاوت و اثبات فرضیه، زمان بسیار زیادی را می طلبد.

هنگامی که برای انتخاب موضوع رساله، جستجو می کردم این موضوع می توانست به مشغولیات ذهنی، پایان بخشد اما این ابتدای کار بود. تجربه کار کردن با این دانش آموزان نمی توانست کافی باشد مسائل زیادی بود که باید برای تحلیل آنها در نظر گرفته می شد که قبلاً از جمله مسائلی بود که بایستی با آن کنار آمد.

این رساله بی شک عاری از نقص و نقصانها نیست ولی دست کم می تواند معرفی کننده مسائل مربوط باشد. این رساله به عوامل موثر روی نقاشی کودکان به طور مختصر پرداخته و همواره سعی داشته است مساله اصلی محیط در نظر گرفته شود. همچنین به خصوصیات نقاشی کودکان در ارتباط با تعبیر و تفسیر نقاشی های انتخاب شده پرداخته و همینطور تحلیل نقاشی کودکان از دیگر قسمت های مهم این رساله است که همه در جهت بررسی تاثیر روی نقاشی کودکان مقیم ایران، بوده است.

مقدمه

تجربه و در دست داشتن آثار نقاشی دانش‌آموزان خارجی مقیم ایران، تحقیق درباره‌ی موضوع بررسی تاثیر عناصر فرهنگی ایرانی روی کودکان مورد نظر را جذاب می‌کرد. از آنجا که نقاشی، یکی از هنرهای تجسمی به شمار می‌رود و عناصر اصلی آن فرم و محتواست و هر دو این عناصر، تحت تاثیر زندگی در هر محیط و جامعه‌ای تاثیرات قابل توجهی خواهد پذیرفت، با توجه به رده‌ی سنی انتخاب شده که بر اساس طبقه بندی سنی لوکته (LUQUET) انجام شده، کودکان ۵ تا ۸ سال این مجتمع، گزینش شدند.

نقاشی‌های کودکان، جاذبه‌ای ویژه دارند: ساده، جذاب، سرشار از زندگی و شخصیت نقاشی آنها مملو از نمادهای مربوط به افکار ناخودآگاه کودکان است. نقاشی کودک، همواره مسائل دیگری غیر از سطح هوشی و رشد روانی را بیان می‌کند. مجموعه‌ی پژوهش‌های پراکنده‌ای که در سال‌های اخیر، انجام شده، هیچ کدام جوابی برای سوال مذکور، نداشت. این تحقیق تلاش دارد که نقش حضور عوامل محیطی و فرهنگی را در آثار این کودکان، بررسی نماید تا به شناخت دقیق‌تری از ویژگی‌های نقاشی کودکان، منجر شود.

لازم به ذکر است که این پایان نامه، در ۴ فصل و مطابق با روش متداول، در تهیه گزارش تحقیق مندرج در منابع روش تحقیق، تنظیم شده است. فصل اول، ویژگی نقاشی کودکان ۵-۸ سال فصل دوم، عوامل تاثیر گذار روی نقاشی کودک فصل سوم، بررسی عناصر برگرفته از فرهنگ ایرانی در ۲۰ نمونه از نقاشی‌های کودکان خارجی مقیم، ایران فصل چهارم یافته‌ها و نتیجه‌گیری است.

کلیات تحقیق

تعریف مساله و بیان سوالهای اصلی تحقیق:

زندگی در هر محیط و جامعه‌ای، تاثیرات ناخود آگاه روی آثار نقاشی کودکان خارجی مقیم آن کشور دارد. با توجه به سن (۵-۸) سال که کودکان از محیط، تاثیر می‌گیرند و به علاوه براساس پیشینه فکری که دارند نقاشی می‌کنند در عین حال بایستی، تاثیر مساله آموزشی و محیط زندگی را هم به این دو اضافه کرد.

براین اساس، سوال اصلی تحقیق به صورت زیر، مطرح می‌شود:

آیازندگی و تحصیل در ایران، روی عناصر تصویری موجود در نقاشی کودکان ۵ تا ۸ ساله خارجی مقیم ایران، تاثیر دارد؟
فرضیه‌ها:

به نظر می‌رسد فرهنگ ایرانی و تحصیل در مراکز آموزشی ایران، روی آثار نقاشی ارائه شده توسط کودکان خارجی مقیم ایران، تاثیر داشته‌است.

مساله اصلی: محیط یکی از عوامل تاثیر گذار روی نقاشی کودکان است، از شرایط موثر واقع شدن آن ارتباط برقرار کردن با محیط است.

پیشینه تحقیق

تحقیقات انجام شده در راستا یا موازی با پژوهش حاضر به شرح زیر است:

پایان نامه ها:

میترا بانژاد، بررسی نگرش کودکان در نقاشی و کاربرد آن در آثار گرافیک‌های ایرانی، به راهنمایی جواد پویان، کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، دانشگاه هنر ۱۳۷۹.

این تحقیق به این مساله پرداخته که کودک با نقاشی کردن، بین خود و دنیای بیرون از خودش، ارتباط برقرار می‌کند. اندیشه و احساس خود را به اشیاء و اتفاقات، وارد می‌کند، و در همان حال تجربیات و دریافتهای تازه تری از این وقایع و پدیده‌ها، بواسطه توجه و تماس بیشتر با دنیای بیرون، بدست می‌آورد. پایان نامه‌ی مذکور، در پی بررسی و یافتن این راهکارهای عملی است ولی به طور مستقیم به سوالها و اهداف پژوهش حاضر نمی‌پردازد.

حسن ظریف خیاط مشهدی، تاثیر محیط بر نقاشی کودکان (۷-۱۲ ساله) استان گلستان، به راهنمایی مجتبی انصاری، کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، دانشگاه هنر ۱۳۷۹.

این پایان‌نامه، در پی بررسی آن است که محیط، از عمده‌ترین، عوامل تاثیرگذار بر روی رشد آدمی در تمام حیطه‌ها می‌باشد. بی‌تردید، کودکان نیز متاثر از محیط رشد خود خواهند بود و این تعامل در رفتار و اعمال آنها نمود، پیدا خواهد کرد. در این رساله به تاثیرگذاری

محیط در نقاشی کودکان دبستانی. (با توجه به اهمیت این دوره سنی) در استان گلستان، پرداخته شده است. این پایان نامه، در بعضی زمینه‌ها از قبیل تاثیر محیط روی نقاشی کودکان، میتواند در پایان نامه من، راه گشا باشد.

این پایان نامه‌ها به دلیل تفاوت رده سنی انتخابی آن با رده سنی استفاده شده در این پایان نامه نمی تواند کمک رسان خوبی برای این کار باشد.

حسین سیف، بررسی تاثیر آموزش نقاشی به روش باز در پرورش خلاقیت کودکان ۱۰ ساله ذکور در مناطق ۸ و ۱۵ تهران، به راهنمایی غلامرضا حسین نژاد، کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، دانشگاه هنر ۱۳۷۴. نسرین اکبرزاده، بررسی تست نقاشی خانواده بر روی کودکان ۶-۱۲ ساله، کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران ۱۳۵۳

سودابه تقی پور، بررسی رابطه آموزش پرورش دبستانی با رشد اجتماعی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دوره دبستانی در ناحیه ۴ شهر اهواز، به راهنمایی فرهنگ ارشاد، کارشناسی ارشد (مدیریت آموزشی)، ۱۳۸۳.

محمد علی رجبی، پژوهشی در نقاشی کودکان ایرانی، کانون پرورش فکری کودک و نوجوان، ۱۳۷۷. این پژوهش به صورت وسیع، تعداد زیادی از نقاشی‌های کودکان سراسر ایران را بررسی و به لحاظ موضوعی طبقه بندی و مقایسه نموده است. از یافته‌های این پژوهش می توان در جهت مقایسه‌ی عناصر نقاشی کودکان مناطق مختلف ایران و همچنین مقایسه‌ی آنها با آثار نقاشی کودکان خارجی مقیم ایران در اثبات فرضیه‌های پژوهش حاضر یاری جست.

ضرورت انجام تحقیق

تاکنون در پژوهش‌های انجام شده به هیچ عنوان، روی نقاشی کودکان خارجی مقیم ایران، تحقیقی صورت نگرفته است. این تحقیق، به منظور بررسی تاثیر فرهنگی محیط، روی آثار نقاشی کودکان خارجی به جستجو می پردازد و تلاش می کند تا نقش حضور عوامل محیطی را در آثار کودکان ۵ تا ۸ سال، بررسی نماید.

نتایج این پژوهش، می تواند به شناخت دقیق تری از ویژگی‌های نقاشی کودکان ۵ تا ۸ سال، منجر شود.

هدفها

هدف اصلی: شناسایی عوامل خواسته و ناخواسته‌ای که بر آثار نقاشی کودکان خارجی مقیم ایران، در محیط های فرهنگی و آموزشی، تاثیر گذار هستند.

شناسایی تاثیر جنبه های آموزشی، در نقاشی کودکان
مطالعه انعکاس جنبه های فرهنگی در نقاشی کودکان خارجی

کاربردهای نتایج تحقیق:

نتایج این پژوهش می تواند، بکارگیری اصول و روشی که بتوان مفید تر از کلاسهای نقاشی موجود در برنامه هفتگی دانش آموزان در آموزش و پرورش و مراکز آموزشی استفاده کرد، را پیشنهاد می دهد. همچنین مراکز آموزش عالی در رشته های هنری، تعلیم و تربیت و روانشناسی می توانند از نتایج این پژوهش، بهره ببرند.

روش انجام تحقیق: بر مبنای ماهیت توصیفی-تحلیلی است.

شیوه گردآوری اطلاعات: ترکیبی (کتابخانه ای-میدانی) است.

جامعه آماری، روش نمونه گیری و تعداد نمونه:

جامعه آماری: دانش آموزان مدرسه دخترانه بین الملل است.

روش نمونه گیری: انتخابی است.

تعداد نمونه: ۲۰ نفر

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات: کیفی است

مراحل انجام تحقیق:

در این تحقیق، مراحل انجام، به شرح زیر دنبال می‌شود:

بعد از انتخاب موضوع پایان نامه، یافتن فرضیه‌ای که بتواند در برگیرنده جوانب اصلی کار و طرح و بررسی تاثیر فرهنگ ایرانی و تحصیل در مراکز آموزشی ایران، روی آثار نقاشی کودکان باشد، مطرح خواهد شد. مرحله بعدی، مطالعه طبقه بندی فرضیه لوکه (LUQUET)، روانشناس و پژوهشگر صاحب نظر، در نقاشی کودکان است که مشخص می‌کند که کودکان بر اساس یک الگوی ذهنی درونی، نقاشی می‌کنند، بر اساس مراحل رشد پیشنهادی لوکه، که به ۵ گروه تقسیم می‌شود، سن ۵ تا ۸ سال، برای این موضوع، مناسب است. چرا که این کودکان بر اساس زمینه فکری که دارند و بدون ملاحظات از نظر کیفی، فقط صرف بیان احساس، نقاشی می‌کنند؛ بنابراین جامعه آماری تا اندازه‌ای محدود می‌شود، انتخاب کودکان صرفاً خارجی، می‌تواند نتیجه این تحقیق را صحیح تر بنمایاند با توجه به پیشینه‌ای که از شناسنامه همه دانش‌آموزان از طریق دفتر آموزش، در اختیار است، این کودکان انتخاب می‌شوند. حتی دانش‌آموزانی که ملیت خارجی، در شناسنامه شان ثبت شده است ولی پدر و مادر ایرانی دارند، کنار، گذاشته می‌شوند. مرکزی که برای مطالعه، انتخاب می‌شود قابلیت آموزش در تمام مقاطع و برای تمام گروه‌های سنی تا دیپلم را دارد. از وظایف این مرکز، پذیرش کلیه دانش‌آموزان خارجی است، در این مرکز زبان انگلیسی، زبان آموزشی دانش‌آموزان می‌باشد و تمام کتب و برنامه‌ها به زبان انگلیسی است و مربیان و معلمان به زبان انگلیسی، تسلط دارند.

یکی دیگر از مراحل، ارائه پرسشنامه به خانواده‌ی دانش‌آموزان است که مشخصات و اطلاعات بیشتر، را سوال می‌کند، برای تهیه پرسشنامه، شرایطی در نظر گرفته می‌شود. یکی از معضلات، سوال کردن در مورد زندگی آن‌ها است که آیا وارد حریم خصوصی کودک و والدینش می‌شود یا در حد مسائل عمومی و غیر پنهان، سوالاتی دارد و اینکه تا چه اندازه، سوالات خصوصی‌تر، قابل طرح است؛ سوالاتی که به نوعی با محیط زندگی قبلی و زمان حاضر شان در ارتباط است. بعضی از دانش‌آموزان، برگه‌های پرسشنامه را برمی‌گردانند و تعدادی جوابی برای سوال‌ها ندارند و تعدادی هم جواب قابل قبول برای تجزیه و تحلیل از آنها به دست نمی‌آید و یا نقاشی‌های شان، نیمه‌کاره رها می‌شود. تعدادی از آن‌ها به کپی‌کاری، روی می‌آورند به تصور اینکه، جهت نمره‌گرفتن است. در این مرحله، تقریباً تعداد آثار، مشخص می‌شود.

کودکان ۵ تا ۸ ساله نمونه‌های آماری این تحقیق هستند که سن دانش‌آموزان مهدکودک پیش‌دبستانی و مقطع اول و دوم دبستان، را شامل می‌شود، کودکانی که در این مجتمع، مشغول به تحصیل هستند زبان مادری شان، فارسی نیست، شاید این بهترین تعریفی است که بتوان، برای این تنوع زبان مادری دانش‌آموزان نوشت. دانش‌آموزان این مدرسه با زبان‌های مختلف، در این مجتمع، زبان تحصیلی شان، انگلیسی است. بعد از مدت‌ها جستجو و مشخص شدن موضوع، دانش‌آموزان نمونه دارای شرایط خاص، مشخص می‌شوند، کاملاً خارجی بودن و ۵ تا ۸ ساله بودن، از شرایط اصلی گروه دانش‌آموزان است. لیست تمام دانش‌آموزان ۵ تا ۸ ساله مجتمع بین المللی دختران، به شرط عدم استفاده و درج مشخصات فردی، ارائه گردیده‌است؛ هر چه اطلاعات بیشتری از دانش‌آموزان به دست می‌آید، تعداد دانش‌آموزان واجد شرایط، برای نمونه، کمتر می‌شود.

دانش‌آموزان کاملاً خارجی، از سفارتخانه‌های مشغول به کار در ایران، شرکت‌های تجاری، دانشجویان و شاغلان آزاد هستند. دانش‌آموزان با ملیت ایرانی و یا یکی از والدین ایرانی و حتی کاملاً ایرانی در این مجتمع نیز وجود دارند.

در مقطع پیش دبستانی، دختر و پسر با هم همکلاس، هستند و در مقطع دبستان، فقط دختران، مشغول به تحصیل می‌باشند، بنابر این، تحقیق حاضر، تا مقطع قبل از دبستان، روی نقاشی‌های دختر و پسر انجام می‌شود.

کودکان در این مجتمع، تنوع ملیتی و زبانی دارند، کودکانی از ژاپن، چین، هندوستان، افغانستان، پاکستان، بوسنی، کره، لبنان، عربستان، مالزی و آفریقای شمالی، در جامعه آماری تحقیق، وجود دارند. لازم به توضیح است که تنوع ملیتی و زبانی در سال‌های اخیر به دلیل مشکلات سیاسی، بسیار کمتر شده‌است و اکثراً از مدارس دایر شده در سفارتخانه‌ها استفاده می‌کنند. دانش‌آموزان دارای دین‌های متفاوت هستند هندو، بودایی، مسلمان، مسیحی، و دین‌های دیگر.

دانش‌آموزان مورد بررسی با مدت اقامت‌های مختلف، در ایران، زندگی کرده‌اند و بعضی در ایران، متولد شده‌اند. گاهی اوقات، برای مدتی کوتاه و یا چند سال به کشورشان برمی‌گردند و یا در کشورهای دیگر، زندگی می‌کنند.

نمونه‌های جمع‌آوری شده، در ساعات محدود کلاس که تقریباً یک ساعت است، گردآوری شده‌است. موضوعی سر کلاس، عنوان می‌شد و دانش‌آموزان روی آن، کار می‌کردند. جمع‌آوری نقاشی کودکان، در مدت ۴ سال و بررسی تفاوت‌های آن‌ها کاری بسیار

جالب بود و بعد از مدتی تعداد قابل توجهی، نقاشی جمع‌آوری شد، نقاشی‌ها به دور از هر گونه گزینش از نظر انتخاب تصویر، انجام شد. تصاویر مورد بررسی مربوط به سال ۱۳۸۶ تا ۱۳۸۷ است.

تعداد دانش‌آموزان، ۲۰ عدد انتخاب شد، و از هر دانش‌آموز چندین کار در است. در نهایت، معیار انتخاب، دانش‌آموزان ۵ تا ۸ سال، اقامت در ایران، خارجی بودن، پرکردن پرسشنامه، و ارائه چند نقاشی قابل تفسیر، را تشکیل می‌دهد.

لازم به ذکر است که خانواده هیچ کدام از دانش‌آموزان، پناهنده و یا مهاجر نیستند، سطح درآمد این خانواده‌ها بالا است و کودکان در رفاه کامل، زندگی می‌کنند. متن پرسشنامه ارائه شده به دانش‌آموزان خارجی، به این شرح است:

نام، نام خانوادگی، تاریخ تولد، محل تولد، ملیت، زبان مادری کودک چیست؟ توانایی کودک در انگلیسی صحبت کردن، چگونه است؟ آیا این اولین بار است که کودک، به ایران می‌آید؟ چه مدت، کودک در ایران زندگی کرده است؟ آیا تاکنون، کودک در کشور دیگری هم، زندگی کرده است؟ و چه مدت؟ آیا کودک در اجتماعات ایرانیان، شرکت می‌کند؟ آیا او با آداب و رسوم ایرانیان، آشناست؟ آیا دوست ایرانی دارد؟ چه مدت در مدرسه ایرانیان، تحصیل کرده است؟ چه قسمتی از زندگی ایرانیان، توجه کودک را از همه بیشتر، جلب کرده است؟ وقتی او وارد ایران شده، چه موضوعی، برای او تعجب آور بود؟ بهترین دوست کودک، از چه کشوری است؟ آیا او ایران را دوست دارد؟ نظر او در مورد ایران چیست؟ آیا کودک، نقاشی در مورد ایران را دوست دارد؟ آیا کودک علاقمند به کشیدن نقاشی در مورد کشورش است؟ بهترین، سرگرمی کودک چیست؟ اگر روزی کودک بخواهد ایران را ترک کند، چه احساسی خواهد داشت؟ آیا از حیوانی در خانه، نگهداری می‌کند؟ آیا کودک برنامه‌های ایرانی از تلویزیون، تماشا می‌کند؟ آیا او مطلب فارسی، مطالعه می‌کند؟

نمونه‌ی پرسشنامه، در بخش ضمیمه‌ها ارائه شده است.

مرحله بعدی، تعبیر و تفسیر نقاشی‌های کودکان می‌باشد که سعی شده است در جهت جواب دادن به سئوالات تحقیق باشد.

عناصر فرهنگی ایرانی بسیار شاخص و یافتن تاثیر آن روی نقاشی‌های انتخابی، مرحله اساسی کار خواهد بود. این مرحله، بسیار حساس و تعیین‌کننده است در واقع به طور بصری، به دنبال نتایج تاثیر فرهنگ ایرانی روی نقاشی کودکان مورد بحث می‌باشد. با مقایسه نقاشی‌های مورد نظر، با نقاشی‌های کودکان ایرانی، می‌توان بر این تاثیرگذاری صحنه گذاشت.

مفاهیم و مبانی نظری تحقیق:

کودک خارجی:

در این بررسی، کودک خارجی، کودکی است که والدین او ملیت ایرانی ندارند.

فرهنگ:

فرهنگ در این پایان‌نامه معادل واژه انگلیسی CULTURE، پرورش، تربیت و رشد است. در مجموع می‌توان عناصر فرهنگ ایرانی را که فراتر از مرزهای فعلی جمهوری اسلامی ایران است چنین برشمرد. ۱- زبان پارسی که مهم‌ترین، شاخصه فرهنگ ایرانی است. ۲- اعیاد ملی از جمله نوروز و شب یلدا ۳- شخصیت‌های اسطوره‌ای از جمله رستم ۴- اساطیر تمثیلی همچون دیو، سیمرغ ۵- علم و هنر ۶- معماری ایرانی ۷- دین اسلام و مذهب تشیع که تجلی آن در برگزاری نماز جماعت و جمعه و همچنین سایر نمادها و مراسم دینی آشکار می‌شود. همانطور که شهید مطهری معتقد است که هویت ایران از دو عامل اسلامیت و ایرانیت تشکیل شده‌است، عناصر فرهنگی از این دو جنبه تشکیل و انتخاب شده‌اند. (مطهری، ۱۳۵۳، ۵۰۸)

محیط زندگی:

نه تنها موقعیت فعلی کودک را شامل می‌شود بلکه خانواده، محله، گروه فرهنگی یا گروه اجتماعی - اقتصادی را نیز در بر، می‌گیرد. در این بررسی به معنی فضای زیستن برای مدت طولانی و استفاده از امکانات رفاهی و آموزشی آن محیط، تعریف می‌شود که مدرسه و خانه را نیز شامل می‌شود.

فصل ۱

ویژگی نقاشی کودکان ۵-۸ سال:

ویژگی های نقاشی کودکان از دیدگاه لوکس، جویای دنیای تازه، اختلال در عواطف و احساس و بازتاب آن در آثار کودکان ۵-۸ سال، بررسی عناصر مشترک در آثار کودکان ۵-۸ سال، (آدمک، خانه، درخت، کوچه، خورشید و ماه، آسمان و زمین، حیوانات، اتومبیل، لباس ها، شخصیت دهی به آدمک، نقاشی خانواده و محیط)

ویژگی های نقاشی کودکان از دیدگاه لوکه:

تعداد زیادی از پژوهشگران روی نقاشی کودک تحقیق کرده‌اند اما لوکه در این بین جایگاه خاصی دارد. لوکه به‌طور کلی، نقاشی‌های کودکان را به پنج مرحله تقسیم کرد، که از مرحله‌ی خط خطی کردن در حدود هجده ماهگی تا دو و نیم سالگی آغاز می‌شود، تدریجاً در حدود دو و نیم سالگی یا سه سالگی طرح‌آفرینی آغاز می‌شود، که تا رسیدن کودک به پنج سالگی ادامه دارد، و نمی‌توان آن را کاری تماماً بازنمایانه نامید، اگر نقاشی به چیز دیگری شباهت پیدا کند غالباً از هدف اعلام شده‌ی خود در آغاز فاصله می‌گیرد. در طی مرحله‌ی معروف به واقع‌گرایی عقلی، کودکان معمولاً نقاشی‌هایی به روش اشعه‌ایکس می‌آفرینند که از پنج سالگی تا هشت سالگی ادامه دارد، او تصوراتش واضح است و دارای خلاقیت و کنجکاوی و خیال‌پردازی است و در یک زمان فقط بر یک موضوع تمرکز دارد و در عمل خود بیشتر با احساس است تا با منطق، یک مدل خیالی می‌کشد نه آنچه را که واقعاً هست. از هشت سالگی تا نوجوانی که لوکه آن را آفرینش نقاشی‌های مبتنی بر واقع‌گرایی دیداری می‌نامد، در این مرحله شکل انسان‌ها بیشتر حالت حقیقی دارد و متناسب است، رنگ‌ها مطابق قانون انتخاب می‌شود و کودک درباره‌ی اشیاء عاقلانه می‌اندیشد. مرحله دیگر قراردادی عمل کردن است که باذوق و سلیقه خود در مورد اشیاء می‌اندیشد و به کارهایش با دید منتقدانه می‌نگرد. (توماس، ۱۳۸۶، ۶۰)

اساساً لوکه چنین فرض می‌کند که کودکان بر اساس یک الگوی ذهنی درونی که به اصطلاح پیاژه تصویر ذهنی است و هم چنین با فرض این‌که نقاشی کودکان اساساً یک قصد واقع‌گرایانه است، نقاشی می‌کنند. (توماس، ۱۳۸۶، ۴۱)

جویای دنیای تازه :

برداشت از دنیای خارج، شناخت، دگرگونی و ایجاد اثرهای نو. داداش زاده می‌نویسد، اگر به بچه‌های دبستانی هنگام نقاشی کشیدن، توجه می‌بینید که با چه حرارت و رقابت و با چه علاقه‌ای کار می‌کنند، با تمام حواس، با تمام وجود و آگاهانه این کار را انجام می‌دهند، شناخت، رغبت عمل، نوسازی و کسب تجربه که مهم‌ترین مساله در نقاشی کودکان است، قابل درک می‌باشد، زیرا کودکان هیچ‌گاه بدون سابقه‌ی قبلی، نقاشی نمی‌کنند بلکه نقاشی آنها از چیزهایی سخن می‌گوید که دیده‌اند و نظرشان را جلب کرده و در تصوراتشان نقش بسته است. لیکن کودکان، این ایده‌ها را تغییر شکل می‌دهند و چیزهای نو پیدا می‌کنند که نشان دهنده‌ی دید و احساس درونی آنهاست.

بی تردید کودکان به آسانی، پیرامون خود را کشف و آن را نقاشی می‌کنند، بعد زنده‌اش کرده و با آن زندگی می‌کنند. نتیجه این حرکت‌ها کودکان را کنجکاوتر می‌کند و توانایی درک‌شان را بالاتر می‌برد، بنابراین حساس‌تر می‌شوند، تجربیاتشان رشد می‌کند و رابطه‌شان با محیط خارج نزدیک‌تر می‌شود، با یک نتیجه‌گیری مثبت، زیبایی را در محیط خانواده و طبیعت، دنبال می‌کنند و در پیرامون خود سعی می‌کنند، همه چیز را لمس و جابه‌جا کنند. (داداش زاده، ۱۳۷۳، ۵۹)

کودک به محض ورودش نمی‌تواند با محیط ارتباط، برقرار کند، زمان زیادی لازم است تا طرح‌ها و نقش‌ها در ذهن کودک جای بگیرند و احتمال این‌که به سرعت در ذهن کودک نشسته و در نقاشی‌هایش وارد شود کم است.

داداش زاده اعتقاد دارد که کشف مجهول‌ها و مساله‌های گوناگون اجتماع، مشاجره‌های دائمی والدین، فشار و ناراحتی‌های دیگران خیلی زود از بزرگ‌ترها نظرشان را جلب می‌کند و سعی می‌کنند تمام آنها را بشناسند، از این رو رابطه‌ای که کودک با اجتماع و خانواده برقرار می‌کند از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. کودک علاوه بر اینکه تحت تاثیر فرهنگ خانواده قرار می‌گیرد، تحت تاثیر مسائل گوناگون جامعه، نیز قرار دارد، او تلاش می‌کند که تک تک آنها را درک کند.

به طور کلی کودکان در مورد پدیده‌ها و مساله‌های اجتماعی و دنیای پیرامون خویش در نقاشی‌هایشان پیام‌هایی را به بیننده می‌دهند که می‌توان در آثارشان، رغبت، کشف، شناخت، انتقاد، تغییر شکل، و سرانجام خلق آثار نو را مشاهده کرد. بنابراین چیزهایی که کودکان می‌بینند یا منعکس می‌کنند اغلب چیزهایی است که برای اولین بار کشف می‌کنند. (داداش زاده، ۱۳۷۳، ۵۹)

شاید ورود دانش آموزان به محیط جدید مسائلی تازه‌ای را برای کودکان جذاب گرداند و توجه آنان را به خود جلب کند.

لذا هر تابلو، نشانه‌ی درک تازه از چگونگی زندگی روزانه کودک است. بی شک، آنچه را که کودکان نقاشی می‌کنند چیزی است که می‌بینند یا تصور می‌کنند. چه از آن، خوششان بیاید و چه بدشان بیاید به آن فکر می‌کنند و آن را ترسیم می‌کنند. ممکن است در نقاشی مهارت زیادی، نداشته باشند، اما کارشان همیشه غیرتصنعی و از روی صداقت است. (داداش زاده، ۱۳۷۳، ۶۱)